

Москаленко Валентина Володимирівна, Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, головний науковий співробітник лабораторії психології творчості, доктор філософських наук, професор

Особливості стратегій творчого конструювання образу «економічно успішної людини» студентською молоддю

Образ «економічно успішної людини» належить до групи соціальних образів як за своїм походженням (виникає і відтворюється соціальною взаємодією), так і за своїми взаємозв'язками із соціальними об'єктами (економічні ресурси, економічні цінності).

Образ «економічно успішної людини» визначено нами як інформаційну систему особистості, що створюється соціальною свідомістю (суспільною психологією) як цінність успіху в діяльності, що має чіткі приписи відносно спрямованості діяльності людини на досягнення значимих для людини цілей.

Механізмом творчого конструювання образу «економічно успішної людини» є комунікативний процес, в якому здійснюється реконструкція індивідуально-психологічних параметрів нормативної моделі економічного типу людини у форму припису (соціальний образ), що є доступною для сприймання пересічною людиною у її повсякденному житті.

Образ «економічно успішної людини», який є трансформованою формою економічного типу особистості, може бути стимулом економічної поведінки, спрямованої на позитивний результат економічної еволюції суспільства у разі, якщо образ «економічно успішної людини» є конгруентним економічному типу особистості. Конгруентність досягається подібністю системотворчого компоненту структурних складових цих двох феноменів.

На основі методології системно-структурного аналізу побудовано структуру образу «економічно успішної людини» студентської молоді з когнітивним, афективним та конативним компонентами, в якій кожен компонент розглядається з точки зору виявлення різних стратегій творчого конструювання інформаційної системи, що визначається цим компонентом. Крім того, оскільки кожен структурний компонент образу «економічно успішної людини» певним чином пов'язано з іншими компонентами структури образу, впливаючи таким чином на їх конфігурацію в цілісній системі, то особливості творчого конструювання образу «економічно успішної людини» можуть виявлятися у автокорелятивних зв'язках його структурних компонентів та домінуванні одного з них в системі їх конфігурації.

Аналіз особливостей когнітивних стратегій конструювання образу «економічно успішної людини», що здійснювався через вивчення уявлень студентів про параметри економічної успішності, засвідчив, що для студентської молоді характерна пріоритетність власне матеріально-економічних параметрів економічного успіху над, умовно кажучи, психологічними. Критеріями економічного успіху найбільш часто вказувались: нерухомість, що приносить прибуток; капітал, вкладений в прибутковий бізнес; престижна

робота; великий рахунок в банку; престижного авто тощо. Уявлення про такі параметри економічного успіху як «тривалі цілеспрямовані зусилля людини та наполеглива праця, прояв здібностей людини» студенти пов'язують здебільш не особисто з собою, а з успішною людиною в ідеалі.

Ааналіз особливостей стратегій творчого конструювання образу «економічно успішної людини» його емоційною складовою, показав, що спектр економічних почуттів має негативне забарвлення, про що засвідчує виразна домінанта – тривога за економічне майбутнє, яку переживає більшість опитуваних. Разом з тим, кожен другий студент так чи інакше відчуває економічний оптимізм і задоволення своїм матеріальним станом.

Аналіз особливостей стратегій творчого конструювання образу «економічно успішної людини» його конативною складовою, який здійснювався на основі вивчення таких параметрів успішності як спрямованість на успіх, очікування від здобуття успіху, самооцінка економічної успішності показав такі рівні їх змістовного наповнення. Параметри економічної успішності, які представлено через очікування студентів від здобуття економічного успіху, мають високий рівень виявлення (89% очікує високих доходів; 85% - самореалізації; 85% відчуття стабільності; 81% - досягнення високого соціального статусу; 79% - самостійності; 74% - розширення кола знайомств; 69% - творчої справи). Параметри економічної успішності, що представлено результатами аналізу дій з грошима, засвідчили низький рівень його змістового наповнення (непідприємницьке ставлення: більш витратити, ніж вкладати у економічну діяльність).

На основі аналізу взаємозв'язку змістових характеристик структурних компонентів та визначення особливостей їх конфігурації в образі «економічно успішної людини» як стратегій його творчого конструювання у різних груп студентів було виявлено дві групи (класи, типи) студентів, які класифіковано як різні стратегії творчого конструювання образу «економічно успішної людини».

Більшість студентів склали групу (53,3% від загальної їх кількості) осіб, які досить чітко уявляють показники економічного успіху, зорієнтовані на перехід до більш високих стандартів матеріального споживання, очікують від здобуття успіху можливості впливати на інших людей та відпочинку і безтурботності, вбачають в сімейних негараздах суттєву перешкоду досягненню економічного успіху, досить високо оцінюють власну економічну успішність (швидше, її перспективи), сильно вмотивовані на досягнення. Представникам цієї групи надано назву – «економічні активісти-прагматики» і виокремлено особливий тип стратегії творчого конструювання образу «економічно успішної людини», який для них характерний – *«стратегію економічного активізму-прагматизму»*.

У другу групу (вони склали 46,7% від загальної кількості досліджуваних) увійшли досліджувані, які менш чітко уявляють показники економічного успіху, серед них менше зорієнтованих на перехід до стандартів матеріального споживання, менше тих, хто сподівається отримати від здобуття

економічного успіху можливості впливати на інших людей, вони нижче оцінюють власну економічну успішність, слабше вмотивовані на досягнення. Представникам цієї групи надано назву – «економічні спостерігачі» і визначено тип стратегії творчого конструювання образу «економічно успішної людини», який для них характерний – *«стратегію економічного споглядання»*.